

LJUBLJANSKI ČASNIK.

№ 24.

V petek 21. Rožnika

1850.

Povabilo na naročbo.

Z mescom julijam se začne nova naročba na „Ljubljanski Časnik“, ki izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petek. Predplačuje se za celo leto pri založniku Jožesu Blazniku 6 gold., za pol leta 3 gold., za četrt leta 1 gold. 30 krajc. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odraja še 15 krajc. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti znesse 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 krajc., za četrt leta 1 gold. 45 krajc. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, in ako se na pismo zapiše, da so naročni denarji (Pränumerationsgelder) v njem, ni treba nič poštnine plačati.

Politiške naznanila.

Sužna, ali svobodna cerkev?

(Konec.)

V vstavni državi smejo zlasti le zavračivne (repressive) naredbe biti, placet pa je predvračivna naredba, tedaj vstavnemu duhu nasprot. Popolnoma cenzura je.

V Angliji, Hollandii in Belgii ni nikakoršnih predvračivnih naredb zoper cerkev, in te države, obljubimo, da so državniško dobro tako izlikane, kakor Avstrija.

Večkrat se sliši ugovor: Papež je tuj poglavar; kako zamorejo ukazi taciga poglavarja veljati brez vladarjeviga privoljenja? Na to je odgovor: Papež katoliku ni tuj poglavar, ker papež je v cerkvi vkoreninjen. Slehera verska družba razsojuje po svojih lastnih danih (pozitivnih) predpisih; po katoliškim nauku pa je papež poglavar cerkve, in 2. §. vstave od 1. sušca pravi, da je cerkev v svoji vravnavi itd. le splošnim državnim postavam podvržena. Napoleon pravi: Papež je nepristransk (unparteiisch), ker je samostojin poglavar. S placetom postane državna vlada nar. viksi cerkveno vladarstvo, in to je s katoličanstvom v nasprotju, da nič bolj ne.

Kaj pa — pravijo placetovi prijatli — ko bi kako breve zoperpostavne djanja obsegalo? Bo po tem škof tudi pokorin? Kdo bo po tem oznanilo breveta zabranil, ako ne bo placeta? Odgovorimo: Breve ne izgovarja zoperstavni djanj; ako bi tadaj prišlo breve, katero bi zoperstavne djanja obsegalo, škof ne bo posluhin; ako pa sluša, ga bo državna oblast strahovala.

Opušenje placeta je s tem bolj natorna reč, ker se škofje z Rimam le v duhovnih rečeh dogovarjajo, in svoje lastne ukazila vladi v ogled podati morajo.

Ako si smejo evangeliški superintendenti in Izraelski rabinji med seboj brez placeta dopisovati, kaj bi škofje z Rimam ne? Placet je znamenje nezaupnosti do papeža in do lastnih škofov. —

Debel kamen spotikljeja mnogoterim so cerkvene kazni, ki je cerkve zopet pripušeno jih rabiti. Bleda se od pobiranja spovednih listkov vsako četert leta, besedva se od stanja na cerkvenih vratih v pokorivni obleki in več taciga. Vse to zgine, ako se ta reč bolj premisli.

Visoki sklep naravnost pravi: „de cerkvene kazni nikakoršnega vtoka v državljanske pravice nimajo“. Iz tega izhaja, da se zamorejo le duhovne kazni rabiti, in take so: Odrečenje sv. zakramentov, duhovnih blagoslovil in molitev, odločenje iz cerkvene občine. Teh kazin pa ne naklada slehern duhoven po svoji volji, ampak zmiram *) le škof, v čigar okrog to

*) Manjši cerkvene kazni, kakor odrečenje zakramentov, zakonskiga blagoslova, cerkveniga

zadeva. Pravica kaznovati je v natori sleherne družbe, ako vsaka družba ima pravico, tega odvreči, se ne da zumeti, po kaj bi cerkev ne imela te pravice.

Napčne rabe kazenske oblasti se je komaj bati, ker, kakor je že rečeno, velike cerkvene kazni se nakladajo le od škofov in le v posebno velicih prigradkih. Očitne cerkvene pokorila so od 11. stoletja jenjala; in v Belgii ni bila v dvajsetih letih, kar je cerkev svobodna, nobena cerkvena kazin naložena. Poslednjič, cerkev nima kar nobenih silivnih pripomočkov, ako bi tadaj hotla kak sklep s silo dopolniti, bi mogla deželsko oblast na pomoč poklicati, ravno tisto oblast tedaj, ki nasprotniki hočejo, da naj bi ji bilo nadzorništvo čez cerkev izročeno. — Deželska oblast se zamore od cerkve le za take osebe v pomoč vzeti, ktere cerkvenih služb niso dopolnovala kakor so dolžnost na se vzele, in so toraj od cerkvene oblasti obsojene. Državno zornišstvo *) (Aufsicht) spozna cela katoliška cerkev in nihče ne bo ugovarjal, ako se presegljeji zavernejo. Naj boljši zagotovilo je poslednjič svobodno tiskarstvo, od kteriga bo precej govorjenje.

Ugovarja se: po novi naredbi je nižji duhovstvo brez brambe škofovski samovolji dano. — To pač ni tako; zakaj škofje so navezani na škofjske snide (diecezanske synode) provincijalske zbere, na kanoniško pravico in tiskarnico. Kdo zamore svobodni tiskarni zoperstati? Bo li molčala, ako se presegljeji pokazujejo? Obljubimo, da ne. Svoboda tiska je bramba po nedolžnim zateraniga **). Poprašati pa moramo: Kdo je pa škofa in nižji duhovstvo zoper državno oblast branil? Ni li državna oblast večkrat zlo nevednih duhovnov poviševala in branila? Kdo je p. slaboslovesniga profesorja Fusterja v službo djal? mar svobodna cerkev? Po nikakim! ampak država.

Verh tega nižji duhovstvo ne sme sovladati, ampak podložno biti, in v to mora biti navajeno. Le dvoje orožje imamo zoper punt. V pričujočnosti vojašino, v prihodnosti cerkev, obe pa morate biti izvajeni (disciplinirani), sicer ni zmage pričakovati ***).

pokopa, zamorejo tudi posamezni duhovni sicer nakladati, pa ne lastnovoljno, ampak po cerkvenih postavah. (Vr. Vlksfrd.-a.)

*) Vzornišstvo bi se moglo reči: Državno vzornišstvo (pogled) v očitne cerkvene zadeve, tudi je cerkev tudi po osnovnih pravicah §. 2 s svojimi udi, ko državljani, in v svojih očitnih zadevah „kakor vsaka druga družba splošnim državljskim postavam podvržena“. Toraj cesarski razpisi od 18. m. travna od škofov le ravnočasno soobčene njih ukazil terjajo, ne pa njih predloga pred razglašenjem kakor de bi se presojevali. (Vr. Vlksfrd.-a.)

**) To je njen namen; pa dandanašnji ga velikrat preverne. Dop.

***) Dnevniški vitezi pa svoje blagosti le v prekucuišejo, toraj si toliko pertajo, da bi nižji du-

Vse razvade in zaletvanja se ne morejo presteči, naj se počne, kar se počne, ker le ljudje so, ki delajo, ne angeli. Ako bi se pa za to, ker se zamore napak obračati, nič ne storilo, bi se reklo, pšenico s plevami vred izplati. Nihče ne bo tajil, da svobodna tiskarna se zamore nar. bolj in naj nevarniši v hudo obračati; se mora li zavoljo tega tiskarna svoboda odpraviti? Nihče ne bo odrekal, da zamorejo rešeni (emancipirani) Judje svoje novo stanje v hudo obračati; bi jih li zavoljo ni bilo osvoboditi? ali, naj bi se li zdaj osvoboditev Izraela preklicala?

Španjol Donozo Cortez je undan pisal: „Evropa umira za brezbožnostjo“. Guizot pa je rekel: „Dandanašnji je vprašanje med keršanstvom in med brezbožnostjo, ki se za človečnost (Humanitarierthum) razglasuje. Vse kar je keršanskiga, naj se vzdigne zoper vesoljniga sovražnika, in vzdigne se lahko“.

Naj močnejši orožje je svobodna cerkev, ktera reče: „Vsa oblast je od Boga“. De je cesar cerkev svobodno izpustil, je več kot zmagovitin natek zoper prekucovavstvo, je naj varniši porok za vstavne svobodnosti, naj ravnar pot državno iz znotraj zoper slehern vihar ojačiti. Bog daj srečo! blagor ji in blagoslov!“ —n.

Avstrijsko cesarstvo.

Ljubljana. T. Sila in enostranstvo, ki sta do leta 1848 po veliko šolah vladala, sta hvala bodi Bogu! jenjala. Po Hrovaškim, se mi zdi, so popred součenci med sabo po latinsko govoriti morali; pri nas je bila pa večidel z nemščino taka. Vemo se spomniti, da je bil v Kamniku en drugi klasist hudo zavolj tega kaznovan. Revež je hotel součencu po nemško reči: Pojva se kopat. Ker pa ne ve, kaj se „kopat“ po nemško pravi, mu reče: gemer kopat. To sliši drugi součenc, se želi prikupiti in berž uniga zatoži; ki je potem piko in slab red dobel. De se jezik nar. bolj s pogovarjanjem nauči je res in potrebno je, se ga s pogovarjanjem učiti, če si ga kdo popolnoma prilastiti hoče. Pa sila je ravno tak smešna kakor škodljiva. Kdor mora ptuj jezik govoriti, bo kmalo svojiga menj čislal in ga clo zaničevati začel, ako nima v ti reči dovelj razuma, kot ravno majhni in tudi večji učenci. To enostranstvo je dozdej večidel povsod in tudi v Ljubljanski učilnici nehalo. Slovenski, latinski in nemški jezik imajo enako veljavnost in prav. Ko so unidan učenci osme šole iz keršanskiga nauka nalogo pisati imeli, je gosp. doktor Jarc z velikim veseljem dovolil, da nej narede al po slovensko al po nemško, kar jim je ljubši, le da bo dobro. Le učencam je priporočiti, da bi jim tako dovoljenje

hovstvo podkurili. Po nekterih krajih to nepošteno ščevanje ni celo brez sadu; sed utinam seducti meminissent ultimo! Dop.

mar bilo in de bi enkrat po domače pisali jeli. Sej ni tako težavno, ker so tisti, ki so po slovensko naredili, vsi „Vorzug“ imeli. — Sosebno hvale vredno je obnašanje gospod prof. Rebiča pri greškim jeziku. Tu on veliko podobnost, greškiga s slavenskim jasno dokazuje. Vzame v ta namen slovensko, in če to ne zda ilirsko in tudi rusko narečje, jih z helenskim primeri in tako pokaže veliko sorodnost teh jezikov. Gospod Kersnik je bil že tako mnogo pohvaljen, de ne moremo drugiga reči, kakor de naj ga za domače nesreče nekoliko zahvala, udanost in ljubezen naroda potolaži. Zguba tega moža bi bila huda, huda rana domovini. Kakor slišimo, bo dal g. šolski vodja Kleemann berilo za prvo in drugo šolo kmalo natisniti, de se bo prihodnje leto že rabiti zamoglo. Željati bi bilo, de bi se znanost v sedmi in osmi šoli nekoliko saj za zdej Macunovo „cvetje jugoslavjansko, upeljalo, de sčasoma zraven slovnice in teorije, tudi izgledi in praktika pride. Pa upati smemo, de se bo po malim vse dognalo, ker ne manjka ne pridnosti in tudi ne volje.

Celjovec. 15. junija je prišla začasna srejska postava za Celjovec tamošnjemu deželniemu poglavarju.

Austrijska. Solnograški nadškof, kardinal knez Švarcenberg je v imenu vsih v letu 1849 zbranih škofov njegovimu veličanstvu sledeče zahvalno pismo poslal:

Vaše e. k. apostolsko veličanstvo!

Naj milostljiviši gospod!

Eno leto je minulo, kar smo se v državnem stolnem mestu v posvetovanje združili, ktero je vlada Vašiga veličanstva s povabilam nam poslanim hitrejši storila in polajšala. Že zbirališe samo je velik dokaz duha prave modrosti in višjiga zapopadka od življenja, ki je na prestolu Avstrije vladal, in ta duh je tudi sebi dostojno ravnal.

18 in 23. april sta dneva, ktera bo zgodovina v svoje bukve zapisala. Na bojno polje, na katerem se je osoda narodov med grozami razločila, je vse gledalo, in krasen je venec, ki se krog čela zmagavca ovija. Bolj tiho se postave vpeljujejo; al če globoko v človeško življenje sežejo, so večji pomembe, kakor meč, in ako svojo moč v blagor porabijo, so vredne lepšiga venca, kakor zmaga-vec sovražnikov.

Taka dneva je Vaše veličanstvo 18. in 23. aprila doprineslo.

Pravica in spoštovanje pred svetostjo ste bile vodnici, kateri si je Vaše veličanstvo zvolilo; pa zapopadli ste tudi pogoje močniga državniga življenja z globokejšim pogledom, in na tako vižo je bila cerkev na Avstrijskem rešena oporov, ki so jo v močnejši povzdigi zadrževali.

Vaše veličanstvo je državni modrosti slovo dalo, ki cerkvi ali nič ni zaupala, ali hotla, de bi ji služna v korist bila; torej boste pa tudi v cerkvi zavolj velikiga dela, h katerimu je Vas Gospod poklical, zvesto in močno zavezništvo imeli. Vaše veličanstvo hoče pravi svobodni domovino postaviti, v kateri bo zamoglo vsako zlahtno prizadevanje nezadržano svoje perute razpeti, v kateri se bo vsako hudobno početje moralo pred plamečim mečem tresti. Ta blagodarjena postava mora postavni red za močni temelj imeti, zvestoba in domoljubje morate njene vrata obstražiti, in npravni rahli čut mora v njenih sobah vladati. Torej ji je potreba, de jo vera v svoje naročje sprejme. Cerkev je pa čuvajka in varhinja prepričanja, kteriga nebo v človeške persi vsadi.

Ako cerkveni oblastniki zamorejo svojo službo svobodno opravljati, vendar nikdar ne bodo stanja pozabili, ktero je po Božji volji cerkvi in državi dano.

Deržava in cerkev naj v svobodni in prija-

zni delavnosti pot narodam odperate, jih po nji vodite in varjete, in revolucija ne more nehati, dokler se to ne zgodi.

Ker v to roko podamo, storimo dolžnost, ktero imamo do cerkve in do deržave, do Boga in človeštva. To spoznanje bo nam v vsih zadevah nepremisljivo vodilo.

Popolnoma spoznamo tudi posebne dolžnosti, ktere nam razmere sedajnih časov nalože. Mir, ki v zunajnih zadevah vlada, se še ni med ljudi popolnoma povernil. Napetost, ki je od mogočniga gibanja vstala, ima še veliko moč na predsodke. Mi bi se nad sveto službo in nad človeštvom silno pregrešili, ako bi pri pomlajeni cerkveni delavnosti predsodke dneva za vodilo zvolili, pa, ker smo učenci učenika krotkosti, ne bomo le pravično terjanje časa v očesu obdržali, ampak tudi krivo mnenje previdno in ljubeznjivo opomnili. Z zaupanjem in spoštovanjem priporočimo še neodločene sklepe Vašimu veličanstvu. V velikem zmislu se je delo začelo, v velikem zmislu se bo končalo in ponovljenje v veri in npravni moči vterdilo.

S tem, de svojo zahvalo pred prestol položimo, prosimo kralja kraljev, de bi Vašimu veličanstvu in cesarstvu svoje milosti ne odtegnili. Pod žezlam Vašiga veličanstva bodi pomlajena Avstrija izgled Evrope in čuvajka vere, npravnosti in miru.

V imenu vsih v letu 1849 na Dunaju zbranih škofov.

Solnograd, 19. maja 1850.

Fr. kardinal knez Švarcenberg s. r.
Nadškof v Solnogradu.

* „Gratzer Zeitg.“ piše: Pripoveduje se, de bodo nove, za celo cesarstvo veljavne tiskarne postave izdane. Ko se bodo razglasile, bo obsedni stan povsod nehal. Brez de bi iz tega kaj sklepali, le naznamo, kakor ljudje med sabo govore. Znano pa je, de naša tiskarna postava ni bila za celo cesarstvo dana, ampak le za posamezne kronovine cesarstva.

* Pripoveduje se, de je sklenjeno, de bo ministerstvo bogočastja od ministerstva uka ločeno, in de bo ministerstvo bogočastja obstalo iz svetovavstva, v katerem bodo vse v deržavi spoznane vere zastopljene. Predsednik tega svetovavstva, ki bo tudi pravi minister, bo, kakor se govori, lavantinski škof, gospod Slomšek; tako „Wanderer“ piše.

Solnograd. 15. junija, je prišla od ministra notrajnih zadev na gospoda deželniga poglavarja grofa Herbersteina začasna srejska postava za Solnograd, kakor tudi predpis delavnosti srejskiga svetovavstva.

Horvaška. Za gotovo zdaj naznamo, de je vstava za Horvaško dokončana. Zavolj tega je prišel 15. t. m. gospod Ivan Mazuranič, ki je bil na Dunaju k posvetovanju poklican, v Zagreb nazaj. Tudi ban Jelačić je že slovo na Dunaju vzel in se vsak dan v Zagreb pričakuje.

* Cesarski razglas glede vstave za Horvaško, Slavonsko in Dalmatinsko se v državni tiskarnici na Dunaju tiska. Cesar v njem posebno hvalo banu, Horvatam in mejašem izreče, ki so bili prvi, ki so zastavo za edino Avstrijo razvili. Včeraj se je imel ban na Horvaško podati, ko so že tisti, ki so bili pri posvetovanju, na dom odšli.

Česka. Na Českem so 17. t. m. razun Prage vse kantonske sodništva v djanje stopile; torej zamorejo tudi s 1. julijam vse deželne, kantonske kolegijalne in kazenske sodništva svoje dela pričeti. Kantonske sodništva so bile za redam vpeljane, in sicer 27. maja, 3., 10. in 17. junija.

* Pražko deželno poglavarstvo je kupčevam 2000 gold. drobiža za bankovce dovolilo zamenjati.

* Sliši se, de bo te dni minister pravice gospod od Schmerling se v Prago podal in višji deželno sodništvo v djavnost vpeljal.

Moravska. V „Grazer Ztg.“ se iz Olumuca piše: Z veseljem vam naznamim novico, ki vse prebivavce našiga mesta razveseljuje. 14. t. m. je bilo namreč pet Ogrov, ki so bili v ječi, spuštenih; med temi je tudi svak Košuta, in več drugih, ki so bili na 15 in clo 20 let obsojeni. Vzrok, de so spušteni, pravijo de je ta, ker so se po 4. aprilu revoluciji odtegnili.

* „Das katholische Blatt aus Mähren“ naznani pismo Bernskiga katolškiga društva njegovimu veličanstvu cesarju, glasi se takole:

Vaše veličanstvo je Božji cerkvi v pravičnem spoznanju tirjatev časa več pravic, ktere ji je nemili čas vzel, spet blagovolilo podeliti. Ponižno podpisani duhovni katolškiga društva na Moravskem, kakor so med opravili visoke vlade z škofi vedno vroče molitve k nebesam pošiljali, de bi one prestol in vlado razsvetile, de bo Kristusova nevesta spet zadobila, kar ji po Božji pravici gre, in cesar v sedajnih nadlogopolnih časih za blagor človeštva bolj potrebuje, kakor kadar si bode; tudi zdaj ne opuste, delivca vsiga dobriga za srečni izid serčno hvaliti, zraven pa tudi globoko prositi, de bi Gospod avstrijski čolnič v silnem viharju, ki krog in krog tuli, obvaroval, in mu še mnogo dni srečniga miru podelil.

Razun tega se ponižno podpisani ne morejo zderžati, Vašimu veličanstvu še posebno otročji čut zahvale naznaniti, z slovesnim zagotavljenjem, kar se pravimu katolčanu dobro prileže, za svitlo, pobožno in pravično cesarsko hišo v vsaki nevarnosti vse storiti, vsakimu nepravičnimu prizadetju z besedo in djanjem se ustaviti, de skazemo, de pravi domorodci tudi znanprej ostanemo.

Naj blagovoli Vaše veličanstvo te besedice milostljivo sprejeti.

V imenu celiga društva z visokim spoštovanjem ponižno podpisani odbor.

Ogerska. „Pester Morgenblatt“ naznani, de so vsi častniki, ki so pred revolucijo iz službe stopili, v revoluciji pa v vojaški stan spet stopili, zavolj kteriga prigodba so bili v ječo obsojeni, spet svobodo zadobili.

Ravno ta časopis pravi nadalje: V Aradu je veliko veselje. 54 madjarskih častnikov, ki so bili obsojeni, je milost zadobilo. Krasni trenutek je bil, ko je bila lepa in nebeška beseda „milost“ zapertim naznanjena.

Štiri spušteni so se naglo v Pešt podali, med njimi nekdanji četnik Madarassy, ki je bil na 20 let obsojen, in Kazimir Szentivanyi. Premoženje se bo vsim, kterim se je milost podelila, nazaj dalo.

* V pismih, ktere smo do zdaj od Košuta in Bema razglasili, se jasno značaj obeh mož vidi. Pismo Bema dovolj kaže, kako silno so Madjari na Sedmograškem gospodarili: Kar Bema vtiče mu, akoravno je bil ena naj prvih revolucijskih podpor, po pravici ne moramo odreči, da je tako grozovito ravnanje sovražil, de si je prizadeval z ljudmi človeško in milostljivo ravnati. Sledeče in sicer zadno pismo nam pa hočeš nočeš v spomin pokliče tiste strašne dni francoske revolucije, v kterih so Francozi grozovlado vpeljali, in ljudi enako divji zveri v klavnico gonili; glasi se takole:

Velki stan Kaczko, 19. novembra 1848.

Alex. Teleky, opolnomočen vladni komisar köveserskiga okrožja odboru deželne brambe.

V čast si štejem odboru deželne brambe s tem naznaniti, de, ko sim v kövarkem okrogu puntarske Walahe z orožjem opokojil, je bil mir in red v tej okolici vstanovljen in ravno tako tudi komitatna gosposka vravnava. Voj-ska in mnogo podpihovavcev me je napravilo, de sim dal, ker sim pooblasten postave dopol-

novati, 16 oseb deželne izdaje krivih obesiti in eno ustreliti.

Ker sim svoje opravila v tej okolici dokončal, spoznam za svojo dolžnost, za sveti prid domovine tudi zanaprej delati; zato se podam z stotnikom Jenejam, kteriga mi je odbor deželne brambe poslal, v ležišče v Frauenbach, de se bom tudi zanaprej vojske vdeležil.

Tudi zanaprej bom odboru deželne brambe naznanoval napredovanje naše vojske. Z odkritoserčnim spoštovanjem

Alexander Teleky s. r.

Nadkapitan in vladni komisar.

Tuje dežele.

Iz bosniške meje se piše: 1. junija se je mnogo turških mejašev v Bihaču zbralo in posvetovalo. Izvolili so za zabita (sodnika) Mehmeda-Alajbogovića, ki zdaj v Bihaču stanuje. Ravno ta je bil že tudi takrat, ko so pašata Biščevića spodili za zabita zvoljen.

5. junija so se zares trije poslanci v Carigrad podali, in sicer: Rečić iz Krupe, Delačić iz Carina in Alia Bajrić iz Brekovca. Oni gredo skoz Mostar in Dubrovnik. Vsak je dobil za pot 11 mošenj (500 gold. v srebru.)

Rusorska. 11. junija se iz Kališa piše, de ima prvi, drugi in tretji pešni polk naj manj 180.000 vojakov. Ti vojaki pa niso sami na Poljskem, ampak vsi ti trije oddelki zamorejo v svoji celoti vsak dan iz Poljskiga kamor si bodi udariti. Vsih za vojsko pripravljenih vojakov, ki tudi iz dežele zamorejo iti, je čez 420.000. Paskievič je poveljnik te cele velike armade. Ako se vsi drugi vojaki tem prištejejo, znese njih število gotovo čez en milijon.

Francoska. Telegrafsko naznanilo od 15. t. m. naznani, de je komisija, ki je bila sestavljena, se posvetovati zavolj povišanja plače, povišanje naravnost zaverila. Govori se, de se mu bo sta dva milijona za enkrat in za vselej več kakor znese plača, podelila. 16. junija pa pravi telegrafsko naznanilo, de je imenovana komisija Napoleonu le za enkrat 1.600.000 frankov dovolila dodati.

* Piše se iz Francoskiga, de je čez 300 naj bogatejših Parižanov sklenilo Napoleonu 8 milijonov frankov podeliti.

* Na Francoskem se pripravljajo velikemu številu tujcev, nemških in talijanskih begunov iz kraljestva pot pokazati, ker se z demokrati preveč pečajo. To se bo, kakor se piše, skoraj zgodilo.

Nemška. „Konst. Zeitg.“ pravi: Nemške zadeve so mirni razrešitvi bolj oddaljene kakor si bi bil kdo mislil, ker Avstrija od svojiga tirjanja ne odstopi, Prusija pa tudi ne.

Pruskim poslancam je že povelje prišlo, se iz Frankobroda verniti, ako Avstrija pri svojem tirjanju ostane.

Laška. Britanski opravnik v papeževih deželah je že v drugo od papeža poverenje neke škode tirjal, ktera se je britanskim deržavljanam med vlado triumvirorv zgodila. Pij IX. je tedaj odgovoren za ropanje tistih, kteri so ga spodili. Celo konja, kteriga je en služabnik Garibaldi-a nekemu Angličanu iz staje vzal, bi imel papež iz svojiga žepa plačati. Vsiga skupej tirja opravnik Truborn 12.000 liber šterlingov.

* Piemonteskemu ministru vojaštva je bilo dovoljeno med tiste častnike, ki so se v Benetkah posebno dobro deržali, in ki zdaj v sardinskem kraljestvu stanujejo, 70.000 lir razdeliti.

Razne naznanila.

— V torek, 25. dan tega mesca bo zbor kmetijske in obertnijske družbe v Ljubljani. Svitle nadvojvoda Janez so v nedeljo iz Tersta pisali, de naj odbor ta dan g. ude imeno-

vanih družb k shodu povabi, kar s pričijočim povabilam storimo in jim oznamimo, de zbor bo v izbani mestne srenjske hiše (Rathhaus) na velikim tergu, ob 9. uri dopoldne. Po dokončanem zboru hočejo g. nadvojvoda, kakor so nam pisali, podkovaško in živinozdravniško šolo na Poljanah, potem kmetijsko šolo gosp. J. Bischofa in poslednjič papirnico in oljnico v Vevčah obiskati. Vse to se bo zgodilo pred kosilam. Gosp. udje, ki bojo mogli, so povabljeni tudi na ti poti g. nadvojvoda spremiti.

Svitle nadvojvoda nam bojo po tem čast skazali, de bojo z nami kosili. Zato se bo kosilo pripravilo, ktero mora pa po očitnih željah g. nadvojvoda bolj po domače biti in kteriga se zamore vsak ud kmetijske in obertnijske družbe vdeležiti, ki se v zato namenjeni zapisnik za piše ali pa pri gosp. Brusu v pisarnici kmetijske družke oglasi.

Vesel dan nas čaka! Nadjamo se, de bojo častiti udje iz bližnjih in daljnih krajev obilno k shodu prišli, h kterimu jih prijazno povabimo.

Odbor kmetijske in obertnijske družbe 17. rožnika 1850. (Novice.)

— Pravijo, de je Gaetana Cinisellita, gospodarja umetniške jezdiške družbe undan, ko se je iz Ljubljane v Gradec podal, na poti velika nesreča zadela. Eden njegovih naj boljših konj je namreč dno na vozu prederl, in se je noge tako polomil, de so ga morali ubiti.

— Katolški fajmošter Sciasny je povabil Slovake, de bi mu doneske pošiljali, s kterimi se bo spominek slovanskemu pesniku Holy-u postavil. Naglo je nabral 300 gold. in iz vsih krajev prihajajo obilne darila za to napravo. Očitni dokaz, de se je med Slovaki čut za visoke dušne dobičke močno zbudil. — Slovenci! slavnemu Prešernu se zdaj spominek ne stoji! Urno, postavimo ga!

— V pondeljek popoldne je prišel naš deželni poglavar iz Dunaja v Ljubljano s svojo rodovino, kjer so ga z velikim veseljem sprejeli. Zvečer je igrala narodska straža pred njegovim stanišem.

— V torek popoldne proti tretji uri je vstal v Ljubljani in nje okolici velik vihar. Dež je strašno lil z točo namešan. Ko smo se na večer v latermanov drevored sprehajati podali, smo z žalostjo vidili, da je toča tukaj vse pobila. Zlomljene bilke so v tla visele, le tu in tam je še kako klasje svojo glavo iz žalostniga groba svojih bratov kviško molelo. Ali je še kje drugod polje ta nesreča zadela, še ne vemo. Kako močen vihar de je bil, se iz tega vidi, kjer je v omenjenem drevoredu močnim mladim kostanjem verhe in veje lomil, in pri zadnjem razpotju proti Šiški eniga clo prekretnul.

— Gospod Dr. Klun je za dobre svete, ktere je zastran obdelovanja nerodovitniga Krasa v nemškem Ljubljanskem časopisu razodel, od gospoda predsednika Teržaške srenje prejel pohvalno pismo z obljubo, de bo ondašnja srenja to reč po vrednosti prevdarila.

— V Calt-Bomalu v Holandii živi ena kmetiška 41 let stara žena, ki je že 22 otrok imela. Omožila se je ko je bila 16 let stara, in nje otroci (15 fantov in 7 deklet) so vsi še živi in zlo zdravi in močni.

— V Braunsvajgu so 18. t. m. slovesno obhajali bitvo pri Waterloo. 600 mož, ki so bili takrat v bitvi, je še pri slovesnosti zraven bilo.

— Iz Banata se spet bolj vesele novice slišijo. Kobilce so ljudje z veliko marljivostjo srečno pokončali. Že se žetev pričinja, ki obilno žita obeta.

— „Pražske Now.“ pravijo, de bo kardinal nadškof knez Schwarzenberg 24. t. m. v Prago prišel.

— Iz Petroviga sela v Bački naznani tamošni katolški kaplan v „Magyar Hirlap“ strašno dogodbo. 4. junija prileti v njegovo izbo

ena žena z objokanim očesam in zdihne: „Za Božjo voljo, duhovni gospod, pospešite se, ona bo zdaj in zdaj umerla!“ On se torej v hišo vdove napoti in smertne bolečine terpeča ženam sledeče pripoveduje: „En kmet iz Petroviga sela je v poslopju Magyar-Becser Serba Stanifita svojo ukradeno živino najdel. Tat, ker hiše skupej ležete, je mislil, de sim jez kmetu povedala, de je on živino ukradel, in mi je torej hudo žugal. To žuganje je tudi hotel dopolniti, ker je včeraj ob 10 zvečer z enim bratom, pastirjem in drugimi malovredneži, oborožen z puškami in vilami v mojo hišo priderl, kteri so moje delavce povezali, jim oblačila in ves živež, kar so ga dobili, vzeli. Potem jim je moral moj mali sinek ogenj narediti, mene so pa k ognju vlekli, so me na zemlji razpeli, mi nohte potergali, so mi persi z šili zbadali, so mi blazino na glavo vergli, in se nanjo vsedli, na zadnje me je pa mlajši obeh bratov posilil.

Ko so mi potem kosti stiskali, me z puškami in vilami topli, so me hotli v vodnjak vreči, jez pa — le misel, kaj bodo moje vboge štir sirote začele, me je k temu primorala — sim prosila, de naj mi življenja ne vzamejo, in kervožejni so se dali omečiti, pa še bolj strašno mi je bilo, kakor smert, ker sta me do dneva pretepala en čas eden, en čas drugi in sta mi vzela vse kar sim v denarjih imela, namreč 780 gold. v srebru. Duhovni gospod je koj vojaškemu poveljniku to strašno dogodbo naznanil, ki je tudi koj ukazal divjaka vjeti.

— Na Dunaju bo s 1. julijam česki politiskoleposlovni časopis pod naslovom „Vidensky dennik“ začel izhajati.

— V Lvovu posada na tako imenovanem egiptovskem očesnem prisadu mnogo terpi. Krog 1000 bolnih je vojakov v vojaški bolnišnici in mnogo terpe. Mnogo jih ne morejo ozdraviti, nekteri celo oslepe. Glavni vzrok te bolezni je kakor pravijo tesno stanovanje v kosarnah.

— Gospod Saphir je dovoljenje dobil gledišno učeliše napraviti.

— Iz Zemuna se piše v „Südsl. Ztg.“, de je pred nekterimi dnevi dobro znan slovanski literat Dr. Bojnomir Kapper tje prišel, in da iše nabirke za zgodovino Serbov dveh poslednjih let.

— Na Dunaju večkrat vidijo eniga ulanarja, ki je v ogerski vojski desno nogo zgubil, po ulicah jahati. Na konja se mora res zlo zaneesti, sicer bi se ne upal nanj. Nekdo ga enkrat praša, če se ne boji, de bi konju ne spodeltelo in de bi on raz konja ne padel. „O ne“, mu zaverne, moj konj gre varno, in jahati je za naj zdravo. Konja imam namesti bergle.

— Slavni, zdaj v Berlinu stanovajoči misionar, kitajski apostol, Dr. Gützlaff, ali Gaihan, kakor ga na Kitajskem imenujejo, oznanuje vsak dan z veliko gorečnostjo, kako se tam ljudje spreobračajo, in pravi, de je nov cesar mož, ki je velik prijatelj učenosti; kakor Peter veliki, on sam barke teše in malike zaničuje. Ko je umerli cesar hojo z Gützlaffam pod smertno kaznijo prepovedal, je prišel kronani cesarjevič večkrat v nevarnosti svojiga življenja po noči k njemu, de se je pri njem učenosti in vere Evropejcev učil. On je svojim podložnim svobodo v veri podelil, in oznanovanju keršanstva noben opor več ne žuga. Gützlaff si hoče 60 mladih duhovnov za Kitajsko pridobiti, in jih torej po Evropi iše. Na Angleškem in Hollandškem se mu je že 24 dijakov pridružilo.

— Iz več krajev se sliši od silnih plôh, ki mnogo škode napravljajo.

— Iz Dunaja se v „Grazer Ztg.“ piše, de je gotovo sklenjeno bilo od vsakiga bataljona eno kompanijo vojakov na dom spustiti.

Šillerjeva Marija Stuart

iz

Schwengs Erläuterungen zu Schillers Werken.

(Konec.)

Ko je pesnik na tako vižo ideo večne pravice in nepremeljive Božje postave, da se mora kri za kri preliti, speljal, in ko krivični razsod človeške sodbe, le za sredstvo višje roke spozna, je razsod vendar le popolnoma primeren resnobi in dostojnosti tragedije. Da Svada na taki poti grešnico dospe, da namreč krivo pričanje nje smertno sodbo podpiše, je sicer grenko, pa tragiška groza obda tako vladanje Svade. Zlagani dolg nizkega hudodelstva se je moral za tacega spoznati, da je grešnica očiščena bila, kakor je zavolj dolgega terpljenja in odkritoserčne pokore zaslužila, in zlagani dolg je moral zoper Elizabeto pričati. To je pesnik brez vse mehkočutnosti v nastopu, ko Marija slovo vzame od služabnikov dostojno izpeljal, ker se nje serce ravno tako ljubeznjivo kakor bogoudano pokaže, in dvigne nad krivico njenih sovražnikov.

Ko jo pa k smerti peljejo, je pesnik dostojnost mehkočutnosti daroval, in Marija stopi iz doskušene udanosti. Ko na poti k smerti grofa Leicesterja zagleda, reče:

Grof Lester, vi ste bili mož beseda,
Vi z lastno roko obljubili ste
Me rešiti, in zdaj jo mi podaste!
Da, Lester, mislila sim svobodo
Po vaši roki zadobiti spet,
Katero vi bi drago mi storili,
Na vaši roki se v ljubezni srečni
Življenja veseliti novega.
Zdaj, ko na potu sim ločiti se
Od sveta, in zveličan duh postati,
Kiga ne skuša nič posvetnega,
Zdaj, Lester, brez sramote vsake vam
Obstati smem premagano slabost, —
Bog varuj vas, Bog daj vam srečne dni!
Vi smeli ste snubiti dve kraljici;
Zavergli in izdali ljubijoče
Ste serce, služiti oholemu.
Poklekните Elizabeti k nogam:
Da vam plačilo v kazen bi ne bilo!
Zdaj z Bogom! Jez na svetu nič več nimam.

Šiller pravi: „Tisti je mojster v pisanju, ki naj več zamolči,“ in smelo bi se zraven pristaviti: Tisti je mojster v drami, ki z zamolčanjem naj bolj človeka gane in pretrese. Zoper to se je pa Šiller tukaj zlo in bistveno pregrešil, ker, ako bi bila Marija v svoji udanosti tiho memo Leicesterja šla, bi bilo to gotovo veliko bolj ganljivo, kakor je ti govor. Saj vemo, da jo je hotel rešiti, in njegova priučočnost, ko so jo k smerti peljali, dovolj zase govori, tako da ta razmera z besedo nič ne pridobi. Tako z Bogom spravljena duša, ki je vse posvetno od sebe vergla, ki je vsim odpustila, ne zamore, brez da bi se v posvetno ne zamislila, tako govoriti, kakor pesnik na morišče gnani na jezik položi. Ravno slovesnost strasnega trenutka tirja mutasto udanost od nje, in ta bi bila veliko bolj ganljivo k sercu govorila, kakor zgorej omenjene besede, v katerih k smerti peljana sama od sebe začne pripovedovati, da je Leicesterja ljubila, kar bi se na tem mestu več ne pričakovalo. Kar je čez eno kratko besedo, s katero bi mu bila rekla, da mu odpusti, je preveč.

Res je, da se pesnik teh besedi posluži, Leicesterja presuniti, kar se v samogovoru tudi dobro zapazi, in samogovor je spet zato, si smert kraljice predočiti. Vendar pa Marijinih besed ni bilo potreba, samogovor Leicesterja zbuditi. Nje pogled bi bil zadost, tistega, ki se je hotel z njo na prestol vvesti, k premišlevanju svojega nevednega, zares sramote polnega djanja zbuditi, in čut kesa in lastne sramote v njem vneti. Globoko v človeški natori je vkoreninjeno, da, dokler se človek serca ni zgubil, ga to, kar je sramotnega storil, ako vidi žertvo sramotnega svojega ravnanja v tihi udanosti, bolj gane, kakor vse besede, naj bodo še tako prizanesljive. Torej ni bilo potreba, da je Marija na tem mestu govorila.

Da Marija nedolžnost v hudodelstvu, zavolj kterege je nje glava na mrtvaškem odru padla, na dan pride, je prav in koristno v kazen Elizabete. Ta torej tu stoji kakor orodje

Svade, kteremu kes ostane, ako je za kes sprejemljivo, skorej gotovo pa grenki čut, sovražnico v človeških očeh za žertvo krivične razsodbe viditi. To kazen zasluži po predstavljenju pesnika popolnoma, ker pri njej niso le kakor pri Burleighu protestantski državni dobički mnenje zoper Marijo nagnili, ampak ženska nečimernost in ženska zavist zavolj lepote protivnice ste jo nagnale Marijo pogubiti. Ona ni zamogla ljubezni vneti, kakorsna se je v persih Mortimerja za Marijo vžgala, in to ji ni dalo miru in pokoja. Sovražna prevzetnost in nečloveško zasramovanje, s kterim je ona Marijo pri pogovoru tepla, mora povračbo najti. Tako ostane na zadnje, ko se zvesti Shrewbury od nje oberne, ko jo Leicester, nje ljubi, zapusti, sama, si zastoj prizadeva, grozopolno storitbo, po kateri je tako hrepnela, in pred katero se je vedno tresla, na druge zvernuti, z grenkim spoznanjem, da je bilo priliznjeno govorjenje Leicesterja, kterege je tako rada poslušala, le golufija, in da jo je le zasramoval, ko je od nje lepote govoril in jo nad Marijo povzdignul; kes nad njegovim djanjem, je za nje serce naj več bolečina, in kar je ona ljubila, to ji je mrtva protivnica obropala, kar je pa tudi nikdar ni ljubilo. Ti sklep, ki iz naj globokejšega serca izvira, postavi žaloigri krasno krono, tudi tukaj na vladanje Svade pokaže, žalostno zgodbo z Marijo pa z dostojnostjo in veličastvom obda, med tem za Elizabeto nikdo ne čuti, kar bi se tudi ne smelo zgoditi. Spomina vredna je v tej žaloigri popolnoma harmonija, izvirajoča iz popolnega združenja in stoplenje liriskega z episkim, ki živi ogenj na vse dele razširi.

Pripovedka od kovača.

Ko sta še Gospod in pa sveti Peter po svetu hodila, prideta enkrat do hiše kovača. Gospodarja ni bilo doma. Prosita tedaj njo ju prenočiti. Ona se brani, ker ni prostora. Med tem pride kovač domu. Tudi njega prosita. Na zadnje se ju usmili in ima prepusti edini hram. Ona se zahvalita in vlečeta. Drugi dan kovača prosita, ju do sem in sem spremiti. On reče, de, in vsi trije odidejo. Po poti se Gospod razodene in moza praša, kaj če za plačo, ker ju je prenočil. Kovač je bil poln šal in muh in ni za bogastvo porajal, ki mu ga Gospod ponudi. Ker se brani, mu reče: „Dam ti tedaj, kar je nar več, dam ti nebesa po smerti.“ Menite, de je stric kovač pri tem veselja poskočil? Kaj se! Smeje odgovori: Nebesa mi tako ne odidejo. To ni nikakoršno plačilo. Če mi vstreči želiš, dovoli mi tri prošne, za me velike, pa zate, ki si vsigamogoben, majhne, zlo majhne. „Govori!“ pravi Gospod.

Željel bi reče kovač v svoji kovačnici stol, iz kteriga, če se kdo nanj vsede, pred ne more doli, de jez rečem.

„Smešna želja, pravi Gospod, pa naj se ti spolni.

Druga in tretja prošna, govori kovač ste prvi podobni. Daj tudi češnji zraven kovačnice lastnost, de kdor je nanji, pred doli ne gre, ko jez rečem. Tudi iz meha, ki v moji kovačnici leži, naj nihče vun ne more, predin jez zavkažem.

„Naj se ti zgodi, reče Bog ter se s Petram od kovača poslovil.

Drugi dan dela in kuje Lukec v kovačnici, de isk in blisk iz železa šviga.

Naenkrat vstane ropot in sum pred kovačnico. Strašna peklenska pošast se sred dima pokaže in čez prag stopi. Zdaj pa z mano, Lukec! zavpije skrat, ko kovača vgleđa. Ti nisi hotel nebes. Rekel si de te na zadnje čakajo, pa vkanil si se. Hiti, de naglo odideva!

Stricu Lukecu je bilo čudno pri sercu, precej ko je črnjaka vidil. Po herbtu ga je od verha do tal, od perviga gredelna do dvanajstiga tak neprijetno zaséhtalo, de je menil, de ga mora konec biti. Pa človek se vsiga navadi. Stric Luka se kmalo predrami in serčno v škrate oči vpre. Clo rogov njegovih se več ne boji.

Veste kaj, gospod dolgorog! mu reče, vsaka reč ima svoj konec in začetik. Zakaj bi ga moje delo ne imelo. Vem, de ste lačni, ker ste tak delječ hodili. Torej počakajte ne-

malu na ti polni češnji, de svoj opravek dokončam.

Dolgorogov želodec je bil prazin. Ponudba Lukeca mu je kej zlo všeč. On plane in derkne na češnjo, zoblje in terga in ni mu mar, ne kje je, ne čim je na zemljo prikoračil. Lukec pa vzame bič, z devetimi jermeni, na vsakim svinčena krogla na koncu privezana in se češnji bliža. Dolgorog ga vidi, skoči in buti iz češnje, de vteče. Pa vjel se je na roge in naj se vije kakor hoče nič ne pomaga; obvisel je na drevesu in tak med nebam in zemljo bengljajočiga kovač briše in biča, de se tri dni hoda strašno upitje dolgoroga razlega.

Lukecu se na zadnje črnjak smili. Pa mogel mu je skrat tak sveto priseci, de mu ne bo nič storil, kot je kdej kak skrat prisegel. Potem še le mu reče iz češnje iti. 12000 mil je potreboval popred dolgorog, de je na zemljo prišel, zdej je pa tak hitro pobegnil, de do pekla ni več kot 11999 mil, eno ura, 59 minut in 50 sekund potreboval.

(Konec sledi.)

Zmes.

En sileski kmet je tak voz znajdel, de se na njim brez vse težave sam vozi. Peljal se je v Berlin, de bi patent za svojo znajdbo dobil. Po Berlinu se je semtertje vozil. Tak voz je sicer tudi pri nas že znan, ali tisti, ki se v njem vozi več terpi, kakor da bi peš hodil. Tudi ga vkreber spraviti je velika težava, včasih bi bilo treba, de bi človek sam iz voza stopil, in voz vlekel.

Basen.

Šivar sreča škrateljna. Od nekdeje sovražnika koj v edin družiga skočita. Šivarjevo orožje je vatlo, škrateljnovo dolg drog. Šivar napade škratega od blizo in mu tak gorke založi, de se hlata. Drog mu nič ne pomaga. Tedaj reče škratelj: Stoj, menjajva orožje in potem se bo tebi taka godila, kot se zdej meni. Šivar se ne brani, on vzame drog, škratelj pa vatlo. Pa kaj škratu pomaga? Šivar gre od njega delječ proč in ga tako z drogam telega, de je njegova še slabši kot popred.

Le umna raba pripomočkov pomaga, ne pa pripomočki.

Jan. Terdina.

Slovensko gledišče.

V sredo večer smo po dolgem in težkem pričakovanju spet v Ljubljani spet dve slovenski igri vidili igrati, med kterima so bile tri lepe slovenske pesmi uverstene. Gledavcov se je kakor pri vsaki slovenski igri ali besedi, tudi zdaj prav veliko zbralo.

Igravci in igravke, kakor tudi pevci so se prav dobro obnesli. Perva igra se je imenovala „Ključec je od smerti vstal“, poslovenil jo je J. N.; igrala sta jo pa gospoda J. N. in D. K., oba izverstno; druge naslov je bil pa „Vdova in vdovec“, poslovenil Dr. B.; igrala sta gospoda Dr. K. in B. oba izverstno, in gospodični D. in O. tako dobro, kakor da bi bile na gledišnem odru rojene. Kako lepa je čista omikana slovenska beseda, ste nam gosposdični naj bolj pokazale, ker ste čisto po čerki besede izrekovale. In tako je tudi prav. Med igrama so bile tri pesmi pete namreč: „Ločitva“, velika dvopev za tenor in sopran, zložil po Dr. Prešernovi pesmi Kamilo Mašek, „Tak je sladka, tak je mila“, čveteropev slovenske pesmi; to pesem so morali pevci ponoviti, ker poslušavci niso pred nehali z rokami ploskati. Tretja in zadnja „Certomir“, junaška pesem, napev od gosp. Fleišmana. Preden se je igrati začelo, je cela glasha igrala iz čisto slovanskih pesem zložen in pri slovanskem plesu na Dunaju igran čveteropes, imenovan „Beseda-Quadrille.“ Igralo se je na čast deželnemu poglavarju in njegove rodovine, in v korist Krajnskim pogorelcem in po povodnji na štajarskim poskodvanim, kar je gotovo vse hvale vredno.

Nadjamo se, da bomo kmalo spet kako slovensko igro ali pa besedo vidili, posebno, ker bo gledišno društvo, kakor menimo, skorej na noge stopilo, kar mnogi domorodci že komaj pričakujejo.